

тематики в наукових дослідженнях і дефіцитом інформації за цими напрямками для підготовки підручників, посібників, інших навчально-методичних праць.

Зазначені обставини породжують необхідність подальшого формування й удосконалення окремих галузей криміналістичної техніки та судової експертизи. Зокрема, є потреба вжиття дієвих заходів щодо покращення стану технічного оснащення та практичних можливостей вітчизняних судово-експертних установ і навчальних закладів у галузі криміналістичного дослідження зброї, слідів і обставин її використання, криміналістичної вибухотехніки, криміналістичного дослідження наркотичних і сильнодіючих речовин, криміналістичного дослідження цифрових носіїв інформації тощо.

Визначаючи тенденції розвитку судової експертизи, підкреслимо, що важливими її завданнями є розроблення концептуальної моделі структури загальної теорії судової експертизи, уточнення і доповнення її новими елементами, розвинення окремих учень загальної теорії судової експертології. Потребують також наукової розробки методики проведення деяких видів економічних, товарознавчих, комп'ютерних, мистецтвознавчих, лінгвістичних експертиз експертиз об'єктів інтелектуальної власності та інших. Ефективною є і розроблення комплексних методик дослідження речових доказів, які передбачають інтеграцію різних знань. Для цього необхідна кооперація з іншими науками природно-технічного профілю або створення умов в експертних установах, які б дозволили проводити такі дослідження на власній базі.

Підсумовуючи викладене, треба зазначити, що сьогоденна професійна підготовка працівників органів правопорядку, у тому числі й поліцейських, неможлива без врахування сучасних досягнень як криміналістики, так і судової експертизи. Для покращення стану такої підготовки уявляється доцільним: а) подальший розгляд теоретичних питань щодо співвідношення криміналістики та судової експертизи як галузей науки; б) розроблення та впровадження у навчальний процес закладів вищої освіти положень з новітніх галузей криміналістичної техніки та судової експертизи, зокрема, у сфері вибухотехніки, фоноскопії, дослідження електронних носіїв інформації, засобів відеозапису, наркотичних речовин тощо; в) перероблення навчальних програм з криміналістики та судової експертизи з огляду на досвід викладання відповідних галузей у спеціалізованих навчальних закладах країн ЄС та США; г) впровадження у навчальний процес інноваційних методів викладання навчальних дисциплін практичного спрямування.

УДК 343.98

*Угровецький О. П., д-р юрид. наук, доц., заслужений юрист
України, перший заступник директора Харківського НДІСЕ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8993-6558>,
e-mail: hniise@gov.ua*

*Снігерьев О. П., д-р юрид. наук, проф., головний науковий
співробітник Харківського НДІСЕ,*

ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА

Сучасне судочинство має за головний орієнтир встановлення істини. Висновок експерта, як одне із джерел доказів у справі, дозволяє на відповідному науковому рівні об'єктивно, повно вирішувати окреслене завдання, що потребують застосування спеціальних знань.

Згідно зі ст. 101 КПК України *висновок експерта* – це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на питання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи [1]. Таким чином, висновок експерта є процесуальним документом, в якому викладаються підстави проведення експертизи, хід та результати експертного дослідження, а також містяться науково обґрунтовані відповіді на питання, що поставлені уповноваженою особою (органом).

Крім того, статтею 102 КПК передбачено відомості, які мають бути зазначені у висновку експерта, а саме:

— коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза;

— місце і час проведення експертизи;

[33]

- хто був присутній при проведенні експертизи;
- перелік питань, що були поставлені експертів;
- опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані експертом;
- докладний опис проведених досліджень, у тому числі методи, застосовані під час дослідження, отримані результати та їх експерта оцінка;
- обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання.

Відповідно до вимог «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» висновок експерта складається з обов'язковим зазначенням його реквізитів (найменування документа, дати та номера складання висновку, категорії експертизи (додаткова, повторна, комісійна, комплексна), виду експертизи (за галуззю знань) та трьох частин: вступної (Вступ), дослідницької (Дослідження) та заключної (Висновки) [2].

У вступній частині зазначаються: найменування експертизи; дата і місце складання висновку; дата постанови про призначення експертизи та хто її виніс; перелік об'єктів, що надійшли на дослідження, порівняльних та інших матеріалів; питання, поставлені перед експертом, відомості про його особу; клопотання про надання додаткових матеріалів та результати їх розгляду; відомості про участь експерта у проведенні слідчих дій; прізвища та процесуальний стан осіб, які брали участь у проведенні експертизи.

У дослідній частині описуються об'єкти експертизи, викладається процес експертного дослідження, робиться аналіз і синтез отриманих результатів, наводяться різні розрахунки та довідкові дані, якими користувався експерт, обґрунтовуються його висновки. Дослідницька частина висновку експерта повинна містити опис конкретних ознак, покладених в обґрунтування висновку.

Заключна частина являє собою висновки експерта, тобто відповіді на поставлені перед ним питання. Висновок експерта може мати категоричну форму або умовивід про неможливість вирішити поставлене перед експертом питання. Категоричний висновок може бути позитивним або негативним. До висновку додається ілюстративний матеріал (фотознімки, схеми, креслення та ін.). Висновок підписується експертом.

Висновки експерта складаються на основі отриманих результатів проведених обґрунтованих досліджень, із застосуванням наукових, технічних або інших спеціальних знань оцінюються слідчим і судом у повному обсязі. Оцінка висновку експерта необхідна, оскільки жодний із наданих судом доказів не має наперед встановленої доказової сили та не може бути підставою для некритичного до нього ставлення. При цьому, однією з особливостей оцінки висновку експерта є необхідність ґрунтовного мотивування підстав, за якими відкидається висновок.

Аналіз наукових досліджень провідних учених дозволяє зробити висновки, що оцінка висновку експерта є складною розумовою діяльністю. Одна з особливостей оцінки висновку експерта – необхідність спеціального мотивування підстав, за якими надати висновок експертом вважається неможливим. Оцінка висновку експерта – це діяльність, яка має включати:

- аналіз дотримання процесуального порядку призначення та проведення експертизи;
- встановлення повноти та наукової обґрунтованості висновку експерта;
- аналіз висновку експерта в сукупності з іншими доказами в справі;
- перевірку належності до справи та достовірності даних, які містяться у висновку.

Особливу увагу при оцінці висновку експерта під час його рецензування необхідно приділити питанню: чи є висновок експерта внутрішньо суперечливим, чи суперечить він іншим доказам, зібраним у справі. При цьому перевіряють: компетенцію та компетентність експерта; науковість положень, на які спирався експерт; повноту проведення дослідження; обсяг питань, на які отримані відповіді тощо.

В цілому результати дослідження експерта дають ініціатору проведення експертизи підстави для побудови версій, проведення відповідних дій, спрямованих на пошук і закріплення встановлених даних під час експертного дослідження.

Оцінка наукової обґрунтованості та достовірності висновків – одне із важливих завдань діяльності слідчого. Необхідно виділити такі напрями оцінки наукової достовірності висновку:

- аналіз умов і використаних методів проведення експертного дослідження;
- порівняння висновків експерта з іншими доказами, які містять відомості щодо предмета дослідження.

У процесі вивчення умов і методів дослідження при проведенні судової експертизи слідчий аналізує:

- компетентність експерта, який проводив експертизу;
- повноту дослідження об'єктів експертизи;
- достатність представлених експерту порівняльних зразків;
- обґрунтованість вихідних наукових положень, прийнятих експертом;
- наявність протиріччя у висновках експерта;
- форму висновків експерта, відповідність форми результатам дослідження.

При порівнянні висновків експерта із зібраними у справі доказами суб'єкти, на замовлення яких були проведені судові експертизи, використовують методи логічного аналізу, способи групування, зіставлення та порівняння висновку експерта з іншими доказами тощо. У випадку виявлення протиріччя призначають додаткову або повторну експертизу.

Після проведеного аналізу та оцінки висновку експерта слідчий (суд) може прийняти одне з таких рішень:

- визнати висновок експерта достовірним, повним та обґрунтованим, таким, що має значення для справи, і включити його до числа джерел доказів та використовувати при доказуванні;
- визнати висновок експерта неповним або недостатньо зрозумілим і, якщо під час допиту експерта не було можливості усунути незрозумілість, призначити додаткову експертизу;
- визнати висновок експерта необґрунтованим або сумнівним щодо його правильності та призначити повторну чи додаткову експертизу або провести інші слідчі дії з метою перевірки результатів експертизи.

Таким чином, використання висновку експерта потребує від слідчого (суду) перш за все оцінки його як доказу у справі.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651–VI (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2013 № 910 № 1112 № 13.
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 05.03.2019).

УДК 341.232 : 343.148 : 351.74 (477)

*Чорноус Ю. М., д-р юрид. наук, проф., професор Національної академії внутрішніх справ,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9710-4858>,
e-mail: chornous@ukr.net*

ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ПОРЯДКУ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 541 КПК України, міжнародна правова допомога у кримінальному провадженні – це проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Статистичні дані переконливо свідчать про значні обсяги процесуальних дій, які проводяться у порядку міжнародної правової допомоги. Так, за даними Генеральної прокуратури України 2018 року до вітчизняних компетентних органів від іноземних держав надійшло 2434 звернення про міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні, з них 2124 – про надання міжнародної правової допомоги. Відповідно, українськими компетентними органами було підготовлено 933 звернення до іноземних держав, й серед них – 790 щодо міжнародної правової допомоги [1].

Як демонструє вивчення практичної діяльності Національної поліції України, що є одним із компетентних органів під час здійснення міжнародного співробітництва, у кримінальному провадженні міжнародна правова допомога переважно запитується з метою надання інформації; вручення письмового повідомлення про підозру; допиту свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених; пред'явлення для впізнання; обшуку; тимчасового доступу до